

Зборник радова са XI научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 30. марта 2019. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година XI / Књ. 1

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година XI / Књ. 1

Крагујевац, 2020.

САДРЖАЈ

О ДВЕМА КЊИГАМА ЗБОРНИКА СА ЈЕДАНАЕСТОГ
НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 5

О ЛИНГВИСТИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА XI НАУЧНОГ
СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 7

I ИСТОРИЈСКОЈЕЗИЧКА И ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Олга Богуновић

ДЕЕТИМОЛОГИЗАЦИЈА ИМЕНИЦА СА ПСЛ. ПРЕФИКСОМ
*РА- (ПАВЛАКА, ПАМЕТ, ПАСТОРАК) / 13

Јелена Павловић

НАЈВАЖНИЈЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У ПРОУЧАВАЊУ
СИНТАКСЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА 19. ВЕКА / 27

Стефан Сћејановић

АКЦЕНАТ ПРЕЗЕНТА КОД ГЛАГОЛА ПРВЕ ВРСТЕ
(ОДНОС КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА И КОЛУБАРСКОГ ГОВОРА) / 39

Катјарина Сћевановић

УПОТРЕБА ПРЕЗЕНТА У ГОВОРУ I ЗОНЕ
КРАГУЈЕВАЧКЕ ЛЕПЕНИЦЕ / 53

II ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Сандра Буљановић Симоновић

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У РОМАНУ ЗЛАТАН ЧОВЕК МОРА ЈОКАИЈА
И ЊЕГОВИМ ПРЕВОДИМА НА СРПСКИ ЈЕЗИК / 71

Ђорђе Шуњеварић

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СА КОМПОНЕНТАМА
ДАН И НОЋ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 83

Марија Јаневска

ИСПРАВНОСТ ИМЕНА У ПЛАТОНОВОМ *КРАТИЛУ* / 97

Милица Баџић

ПРИМЕНА КОМПОНЕНЦИЈАЛНЕ АНАЛИЗЕ У КОНТРАСТИРАЊУ
ГЛАГОЛА СМЕЈАЊА У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 105

Биљана Рисџић

АПЕЛАТИВ ГЛАВА У ОЈКОНИМИМА СРБИЈЕ / 119

Мирјана Обрадовић

АНТРОПОНИМИЈА У ТОПОНИМИЈИ ЛЕВАЧКИХ
СЕЛА ОКО КАЛЕНИЋКЕ РЕКЕ / 127

Катарина Субановић

МЕТАФОРИЧКО ЗНАЧЕЊЕ СРПСКИХ И ЕНГЛЕСКИХ
ЗООСЕМА ЗА ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ / 139

Јована Руџар

ПОЈМОВНА МЕТАФОРА РАСПРАВА ЈЕ РАТ У ИДИОМИМА У
ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА / 149

Стефан Тодоровић

СЕМАНТИЧКО-СТИЛИСТИЧКИ АСПЕКТ ДЕКОМПОНОВАЊА
ИМЕНИЦА У ЈЕЗИКУ НОВИНАРСТВА / 159

III СИНТАКСИЧКА И СТИЛИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Ана Петровић

КОНЈУНКТИВ ИМПЕРФЕКТА МОДАЛНИХ ГЛАГОЛА ЗА
ИСКАЗИВАЊЕ ФУТУРАЛНОСТИ У ИТАЛИЈАНСКОМ ЈЕЗИКУ / 171

Јулијана Деспојновић

РЕЧЕНИЦЕ БЕЗ ПРЕДИКАТА У ПУТОПИСНОМ
РОМАНУ АФРИКА Р. ПЕТРОВИЋА / 179

Ана Кажанеџра Величковић

Тамара Сћефановић

МОДЕЛИ ПРЕНОШЕЊА ТУЂЕГ ГОВОРА У РОМАНУ
СИБИР ВЛАДИМИРА КЕЦМАНОВИЋА / 187

Снежана Кљакић

МЕЂУОДНОС АСПЕКТУАЛНОГ ГЛАГОЛА *KEEP* И ГЛАГОЛА
У КОМПЛЕМЕНТУ У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 201

Лела Грујић

Бранкица Црноглавац

УЛОГА КОСИХ ПАДЕЖА КВАЛИФИКАТИВНОГ ЗНАЧЕЊА
У СПОНТАНОМ ГОВОРУ МЛАДИХ / 209

IV ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Катарина Мијаљевић

УВАЖАВАЊЕ, ПОДРШКА И ПОТРЕБЕ ДЕЦЕ
СА СПЕЦИФИЧНИМ СМЕТЊАМА У УЧЕЊУ / 219

Александар Танасијевић

УПОТРЕБА МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА У НАСТАВИ
ШПАНСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ / 229

Нађашиа Спасић

МОДЕРНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У КОНТЕКСТУ
ОБРАЗОВАЊА 21. ВЕКА / 241

Марија Раковић

ПАДЕЖНИ СИСТЕМ У УЏБЕНИЦИМА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ
ЈЕЗИКА ЗА А НИВО (ЛИНГВИСТИЧКИ И МЕТОДИЧКИ АСПЕКТ) / 255

Тара Пешић

СТАВОВИ СТУДЕНАТА ПРЕМА РОДНИМ
СТЕРЕОТИПИМА У НАСТАВИ МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА
У ОСНОВНОШКОЛСКОМ ОБРАЗОВАЊУ / 265

Милан Тодоровић

ПРЕГЛЕД ИНТЕРНАЦИОНАЛНИХ ИСТРАЖИВАЊА О ОБРНУТОЈ
УЧИОНИЦИ И ЊИХОВ ЗНАЧАЈ ЗА ИСТРАЖИВАЊА У СРБИЈИ / 277

V АНАЛИЗА ДИСКУРСА И ТРАНСЛАТОЛОГИЈА

Горица Томић

МЕХАНИЗМИ МОДИФИКАЦИЈЕ УСТАЉЕНИХ ИЗРАЗА
У НОВИНСКИМ НАСЛОВИМА НА ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 289

Јована Николић

ОБЛИЦИ РОДНО ОСЕТЉИВИХ ИМЕНИЦА НА СРПСКОМ И
ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ НА ИНФОРМАТИВНИМ ПОРТАЛИМА / 303

Вања Вукчевић

СЛОБОДНИ НЕУПРАВНИ И НЕУПРАВНИ ГОВОР У ПРЕВОДУ СА
СРПСКОГ НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК (НА ПРИМЕРИМА ИЗ РОМАНА
ДЕРВИШ И СМРТ МЕШЕ СЕЛИМОВИЋА) / 311

VI АУТОРИ

Стефан Степановић¹
Београд

АКЦЕНАТ ПРЕЗЕНТА КОД ГЛАГОЛА ПРВЕ ВРСТЕ (ОДНОС КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА И КОЛУБАРСКОГ ГОВОРА)²

У раду се приказује акценат презента глагола прве врсте у колубарском говору, при чему смо се детаљније осврнули и на стање у књижевном језику, и то да бисмо увидели колико се акцентом презента један такав народни говор из најуже основице књижевног језика може разликовати од књижевног језика, тако да је наш приступ компаративни. Такође, испитивањем савременог стања у колубарском говору, увидели смо колико се тај говор променио од средине прошлог века, када га је испитивао Берислав Николић. За то истраживање смо користили две анкете, у којима су нам информатори читали задати текст. Поделу глагола прве врсте на акценатске типове смо преузели из монографије Михаила Степановића *Књига о акценци књижевног језика* и за сваки тип смо обрадили акценатске моделе презента. За презент у колубарском говору је најбитније истаћи да се поста акценатске дужине најбоље чувају на слогу који је непосредно иза слога са краткоузлазним акцентом, док се у свим другим акценатским комбинацијама оне често скраћују, и то чешће него средином прошлог века. Што се тиче стања у књижевном језику, најсложеније акценатско стање срећемо код глагола акценатског типа ићи-идем (идем) и пећи-печем, што нам показују разни дублети, понекад и триплети.

Кључне речи: српски језик, акцентологија, глаголи прве врсте, презент, књижевни језик, колубарски говор

1. Увод

Тема нашег рада биће акценат презента глагола прве врсте у колубарском говору. Уз то, размотрићемо и однос књижевног језика и колубарског говора у акценци презента глагола прве врсте.³ Одлучили смо да колубарски говор поредимо са књижевним језиком јер је познато да тај говор чини најужу основицу књижевног језика са осталим севернијим млађим новоштокавским говорима, и то нарочито у погледу акценатског система, па нам је циљ био да утврдимо колико уопште може да одступа један такав говорни тип од ситуације у књижевном језику.⁴ Такође, таквој одлуци је допринела и чињеница да је то и говор аутора овог рада. Још један од циљева је и детаљнији осврт на књижевнојезичко акценатско стање и утврђивање стабилности акценатских модела презента глагола прве врсте. Трећи циљ је да наше резултате упоредимо са резултатима до којих је дошао и Берислав Николић испитујући исти говор пре пола века и тиме видимо да ли су се десиле неке промене.

1 stefan.step.24@gmail.com

2 Овај рад настао је у оквиру пројекта *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (бр. 178009), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Рад је настао на основу мањих измена дела нашег мастер рада *Акцентни глаголи прве врсте (односно колубарског говора и књижевног језика)*, где смо испитивали акценат аориста, инфинитива, императива, презента, радног и трпног глаголског придева глагола прве врсте.

3 Узели смо у обзир класификацију глагола Михаила Степановића.

4 У северније млађе новоштокавске говоре, према Бериславу Николићу, спадају: тришћки, мацвански, сремски и колубарски говор (Николић 1969: 189–207).

Акцентске типове смо класификовали као што је то урадио Михаило Стевановић (1991) у својој *Књизи о акценцију књижевног језика*, с тим што смо глагол *ићи* здружили у исти тип са глаголима који су настали његовом префиксацијом. И сама класификација Михаила Стевановића се у великој мери заснива на Даничићевим резултатима. Свакако су ова два научника из србистике дали можда и највећи допринос у систематизацији акценатских парадигми кроз врсте речи нашег књижевног језика.

Што се тиче колубарског говора, највећи допринос у давању уопштене слике његових особина, па и акценатских, дао је Берислав Николић. Такође, највећу територију овог говора је и захватио Берислав Николић кроз своја истраживања (Николић 1969а: 1–71). У самом уводу нећемо помињати резултате истраживања Берислава Николића која се тичу акцената презента глагола прве врсте, јер ћемо их наводити у централном делу рада, и то у циљу поређења са нашим резултатима. У новије време се истичу истраживања Драгане Радовановић (2014: 7–366), која су више базирана на одређене делове територије коју карактерише колубарски говор. Једна од тих делова поменуте територије је и Ваљевска Подгорина, која, међутим, уопште није захваћена истраживањем Берислава Николића, а према Бериславу Николићу (*ibid*) није ни уврштена у територију коју карактерише колубарски говор. Ми смо склони да Ваљевску Подгорину (тачније: говор Ваљевске Подгорине) уврстимо у колубарски говор, иако нисмо видели у литератури да је то експлицитно учињено. Сматрамо да цео Колубарски округ карактерише колубарски говор и да не може бити битнијих разлика између говора Ваљевске Колубаре и Ваљевске Подгорине које би их тако драстично поделиле у два говорна подтипа. Мање разлике се подразумевају, али разлике у сваком говору српског језика постоје и између самих сродних села, па чак и између идиолеката људи из непосредног окружења. И миграције становништва нам показују да су ове две области насељаване истим становништвом (детално о томе пише Љубомир Павловић (1907) у свом капиталном делу *Колубара и Подгорина*), што је и допринело уједначеном говору.

Наше истраживање на терену је подразумевало да су информатори читали текст у ком су биле реченице са глаголима прве врсте, и то у виду глаголских облика који су и били тема нашег мастер рада, а то су: инфинитив, аорист, императив, презент, радни глаголски придев и трпни глаголски придев.

Наши информатори су били углавном старији (више од 60 година) и средовечнији говорници (између 40 и 60 година), али смо каткад бирали и млађе говорнике да бисмо видели колико се њихов говор разликује и у којим акценатским категоријама се тиме колубарски говор највише мења, односно где је најподложнији утицају других говора.

Спровели смо две анкете. У првој је био дужи текст, а анкетом је обухваћена Мионичка Подгорина: село Паштрић (информатор од 71 године и информатор од 75 година), село Попадић (73 године, 44 године, 20 година, 10 година) и село Радовић (око 75 година, око 45, 19 година, 22 године).

У другој анкети смо имали информаторе из разних крајева Колубарског округа, али и опет из Мионичке Подгорине: Ваљево (око 25 година), Врагочаница (22 године), Јабучје (50 година), Кадина Лука (око 50 година), Осечина (24 године, 53 године), Горње Црнићево (83 године (није нам све прочитао)), Мионица (2 информатора око 40 година), Мионица (Голубац) (информатор од око 60 година и сваки дан је на релацији Мионица–Голубац), Мионица (Струганик) (информатор који је провео један део живота у селу Струганик, има око 60 годи-

на), Мионица (Планиница) (информатор који је провео један део живота у селу Планиница, има око 60 година).

2. Акценатски тип јѐсти-јѐдѐм (пòјести-пòједѐм)

Презент у овом акценатском типу глагола прве врсте има исти акценат као и инфинитив – краткосилазни. Такође, постојање постакценатских дужина је обавезно у књижевном језику. Тако ће за глагол *јѐсти* презент гласити: *јѐдем, јѐдѐш, јѐдѐ, јѐдѐмо, јѐдѐте, јѐдѹ*. Колубарски говор се донекле слаже са оваквим презентским акценатским стањем у књижевном језику. Наиме, доследно се среће краткосилазни акценат код глагола овог акценатског типа, али се дужина скраћује, те се не среће у овом говору. То потврђује и наша анкета:

срѐишем : нѐ срѐине : срѐине : нѐ срѐишем (сви информатори из прве анкете);

јѐдем (сви информатори из прве анкете, осим једног).

Не само да то показује наша анкета већ је такво стање у колубарском говору забележио још пре 50 година и Берислав Николић код глагола разних врста, а који имају краткосилазни акценат, само што је наилазио и на примере са дужином (и то чешће), нпр. *кòиа* и *кòиā* (Николић 1969а: 30–32). У нашој анкети нисмо наишли на примере са дужином код овог акценатског типа, али и других типова са глаголима који имају краткосилазни акценат у презенту. Ту срећемо појаву позиционог скраћивања дужина, која је карактеристична за северније млађе новоштокавске говоре.⁵ Изузетак је један старији информатор код ког смо срели дужину код овог типа глагола, тачније, код глагола *јѐсти* (*јѐдѐм*).

У примерима из анкете се види да је код облика презента са негацијом акценат на речци „не”, и то краткоузлазни, што значи да се колубарски говор слаже са књижевним језиком, па и основним акценатским законима – законима метатонијског преношења. Разлика између књижевног језика и колубарског говора ће се опет огледати у одсуству дужине у колубарском говору, иако у тим облицима нема краткосилазног акцента, већ је на њима краткоузлазни акценат, али се не налази уз слог на ком се очекује дужина, већ је удаљенији, што је један од фактора који условљавају позиционо скраћивање дужина, као што смо раније напоменули. Таково стање смо уочили код свих информатора у нашој анкети: *нѐ срѐине : нѐ срѐишем*.

3. Акценатски тип грѐсти-грѐзѐм (òдгрѐсти-òдгрѐзѐм)

У овом акценатском типу презент има дугоузлазни акценат. Тако ће презентско акценатско стање нпр. глагола *грѐсти* у књижевном језику бити следеће: *грѐзѐм, грѐзѐш, грѐзѐ, грѐзѐмо, грѐзѐте, грѐзѹ*. Врло је вероватно да је баш такав акценат презента главни разлог приласка појединих глагола овог акценатског типа трећем акценатском типу глагола прве врсте, а то је тип *шрѐсти-шрѐсѐм*,

5 О позиционом скраћивању дужина у севернијим млађим новоштокавским говорима је највише писао Берислав Николић. Он истиче да је та појава условљена многим факторима, а најважнији фактори су квалитет акцента иза кога долази дужина и место дужине у речи. Наиме, дужина се најбоље чува иза краткоузлазног акцента, а најлакше се губи иза дугоузлазног акцента. Такође, боље се чува иза кратких него иза дугих акцената, а исто тако се боље чува иза узлазних него иза силазних акцената. Што се тиче места дужине, треба рећи да се најбоље чува дужина која се налази у слогу који је непосредно уз слог са акцентом (Николић 1969: 189–190). То су најбитнији чиниоци, а има их још, и тичу се квалитета слога, аналогича итд.

и то акцентом неких других глаголских облика (инфинитива, радног глаголског придева, трпног глаголског придева), што смо приметили и током истраживања за наш мастер рад чак и у домену књижевног језика.

Исти акценат презентиа срећемо и у колубарском говору, и то код свих говорника из анкете:

џризем : *не џризетше* (сви информатори)⁶.

Имајући у виду квалитет акцента, очекивано је да он остане исти и на истом месту и у облику са негацијом, што нам и анкета показује, а таква ситуација је и у књижевном језику.

Пошто је у овом акценатском типу за презент карактеристичан дугоузлазни акценат, не чуди што презент овог типа нема дужину код већине говорника колубарског говора, имајући у виду поменуће услове позиционог скраћивања дужина.

Треба напоменути да је Михаило Стевановић истицао (1991: 154) да се ова дужина неоправдано обележава, те да он заступа став да она не треба да буде бележена ни у књижевном језику. Могуће је да је такав став резултат извесне субјективности и везаности за четвороакценатске говоре који су суседни Стевановићевом матичном нечетвороакценатском говору, али и везаности за свој матични пиперски говор, мада морамо рећи да је и резултат Стевановићевог познавања и уважавања старијег акценатског стања – историјски оправданог стања, по ком тој дужини ту није ни место, те је она новије природе и аналошка у говорима у којима се среће, што је општепознато. Ти пиперском говору суседни четвороакценатски говори су источнохерцеговачки говори, а баш они немају дужину на слогу са вокалом „е” испред ког је дугоузлазни акценат (Николић 1969б: 191), а нешто слично важи и за Стевановићев пиперски говор, који на том слогу са вокалом „е” има краткосилазни акценат (Стевановић 1940: 150). Истичемо да је дужина постојала код Вука и Даничића, а постоји и данас у одређеној мери у севернијим млађим новоштокавским говорима, у време у ком је Стевановић то писао и више, тако да није скроз изгубљена. Истина, чак се и у појединим источнохерцеговачким говорима (говор Пиве и Дробњака) каткад срећу примери са дужином после дугоузлазног акцента (Вуковић 1940: 319), а исто и у неким староцрногорским говорима (васојевићки), где је дугосилазни акценат на месту данашње дужине у књижевном језику (Стевановић 1940: 151). Према томе, она ипак заслужује да буде део књижевнојезичке норме.

6 Код појединих информатора срећемо поста акценатску дужину у другом лицу множине, која код неких говорника и није најјаснија и најпотпунија, па има статус полудужине. То је облик *не џризетше* (Паштрић (4), Попадић (1), Радовић (1), Мионица (Струганик), Мионица (Планиница), Мионица (Голубац)). Оно што је сигурно, то је да дужину доследно изговарају старији људи, док се код средовечнијих она каткад среће, а код млађих је уопште нема. У облицима презентиа једине нисмо срили ни код једног говорника дужину, што је разлика према неким сродним херцеговачким говорима, а то су говори Пиве и Дробњака, у којима ако срећемо дужину, срећемо је само у једнини, и то само у неким североисточним селима територије коју карактерише поменути говор (Вуковић 1940: 319). Међутим, потпуно је очекивано ако посматрамо у контексту севернијих млађих новоштокавских говора. Наиме, и ова појава је везана за позиционо скраћивање дужина, које подразумева да се дужине боље чувају у унутрашњим слоговима него на последњем (Николић 1969: 190).

4. Акценатски тип трéсти-трéсѣм (отрéсти-отрéсѣм)

Што се тиче овог акценатског типа, акценат презента је прилично стабилан у свим народним говорима из основице књижевног језика.⁷ Свакако је акценатски један од најуједначенијих глаголских облика у овом акценатском типу и увек је са дугоузлазним акцентом. Таква ситуација је и у колубарском говору, и то код свих говорника:

шрéсем : не *шрéсѣше* (Паштрић (3), Попадић (2), Радобић (1), Мионица (Планиница), Мионица (Голубац), Мионица (Струганик), Осечина (1));

шрéсем : *шрéсѣше* (остали информатори).

Мало неслагање колубарског говора са књижевнојезичком нормом се огледа у непостојању поста акценатске дужине код већине говорника, што смо видели из анкете. Готово је једино могуће такву дужину срести само код старијег становништва, али каткад се среће и код средовечнијег становништва, и то само у другом (и, верујемо, првом) лицу множине; дакле, срећемо исто акценатско понашање као у претходном акценатском типу. У колубарском говору је то несумњиво резултат позиционог скраћивања дужина. Ова презентска дужина не постоји у већини источнохерцеговачких говора, али се не може рећи да се тиме источнохерцеговачки говори слажу са колубарским, јер се та дужина у већини лица презента никад не може срести у источнохерцеговачким говорима, а исто тако ова појава нема исти узрок у колубарском говору и источнохерцеговачким говорима, односно, није исте природе. У источнохерцеговачким говорима непостојање дужине је одраз старијег стања, као што смо то видели у претходном акценатском типу.

5. Акценатски тип доћи-доћѣм (ићи-йдѣм (идѣм))

Акценат презента је разнолик код глагола овог акценатског типа. Презент глагола *ићи* одликује се дублетношћу и триплетношћу: *идѣм* и *йдѣм*, *идѣш* и *йдѣш*, *идѣ* и *йдѣ*, *идѣмо* и *идѣмо* и *йдѣмо*, *идѣше* и *идѣше* и *йдѣше*, *иду* и *йду*. Облици са краткосилазним акцентима су били једини код Даничића. Данашња дублетност је свакако условљена учесталошћу и једних и других акценатских ликова у говорима који представљају основицу књижевног језика.⁸ Напоменимо и то да су акценатски облици првог и другог лица множине са дугоузлазним акцентом (*идѣмо* и *идѣше*) сасвим очекивано у вези са облицима лица у једнини која имају краткоузлазни акценат (*идѣм*, *идѣш* и *идѣ*). Наиме, очекивани су баш због такве прозодијске комбинације у лицима једнине, а то је краткоузлазни акценат на претпоследњем слогу плус дужина на последњем слогу. Таква комбина-

7 Изузеци се тичу Вушовићеве источне Херцеговине, где се у појединим лицима множине срећу двојаки акценатски ликови појединих глагола овог акценатског типа. Нпр. глагол *шресѣши* у првом лицу множине гласи: *шресѣмо* и *шресѣмо* (Николић 1969: 207). Облик *шресѣмо* вероватно представља делимичан одраз старијег акценатског стања (ако имамо у виду место и квалитет акцента). Према старијем стању данас би се изворно очекивао акценатски облик *шресѣмо* (*шресѣше*) (в. Каповић 2015: 453–454), а облик *шресѣмо* један је од ретких примера (бар и делимичног) одраза тог старијег акценатског стања у српском језику.

8 Оба акценатска лика срећемо у мачванском, сремском и донекле колубарском говору (Николић 1969: 206). Поцерски (Московљевић 1927–1928: 41) и грузански говор (Стевовић 1969: 618) имају акценатски лик са узлазним акцентима, док тршићки познаје само лик са краткосилазним акцентима, што је исти случај као у плеваљском говору и говору Пиве и Дробњака, с тим што ова два говора у првом и другом лицу множине поред облика са силазним акцентом имају и облик са дугоузлазним акцентом (Николић 1969: 206).

ција која условљава у сродним облицима парадигме, и то оним за један слог дужим, појаву дугоузлазног акцента на месту где је била дужина у српском језику се јавља и у још неким врстама речи (именице, придеви). Треба напоменути да је то врста акценатске алтернације (исп. Николић 1970: 19–22) и свакако је таква комбинација акцената можда најтипичнији мелодијско-ритмички модел српског језика, који се посебно лепо чува у колубарском говору, и то чак у речима и категоријама у којима га не познаје књижевни језик.

Колубарски говор се, по резултатима Берислава Николића, слаже са књижевним језиком постојањем акценатске дублетности у презенту. Међутим, приметно је да Николић као примере силазног акцента наводи само облике са негацијом, осим једног потврдног примера (Николић 1969а: 31). Морамо напоменути да смо и ми забележили облике са негацијом код којих је акценат на поменутој речци, и то као чешће:

нè идемо (Радобић (3), Попадић (3), Паштрић (2), Мионица (2), Кадина Лука, Осечина (2), Мионица (Планиница), Мионица (Струганик), Ваљево, Врагочаница);

не идемо (остали информатори);

ùдѣш : *нè идем*. (Радобић (3), Попадић (4), Осечина (1), Паштрић (1));

ùдѣш : *не идѣм* (остали информатори прве анкете);

нè иде (Паштрић (2), Радобић (2), Попадић (3), Осечина (2), Мионица (1), Мионица (Струганик), Мионица (Планиница), Ваљево, Врагочаница);

не ùдѣ (остали информатори).

Оно што је уочљиво јесте да сви говорници у потврђним облицима презента глагола *ићи* имају узлазне акценте, али већина, као што смо већ напоменули, у облицима са негацијом има акценат на речци, што значи да такав негацијски облик нема везе са краткосилазним акцентом потврђних облика, а то је вероватно случај и са већином примера Берислава Николића, те им није место у примерима за краткосилазни акценат презента. То би значило да презент са силазним акцентом и није тако заступљен као што је истакао Берислав Николић, те се може рећи да је доста рећи него у околним севернијим млађим новоштокавским говорима, па и млађим новоштокавским говорима уопште, а ми га чак нисмо ни забележили. Додајмо и то да негацијски облици са акцентом на речци немају дужину у колубарском говору, јер је тај слог са потребном дужином удаљенији од слога са акцентом у таквим негацијским облицима, што је последица појаве позиционог скраћивања дужина. Истичемо и да такав однос потврдног и одричног облика у колубарском говору (*ùдѣм* : *нè идем*) спада у акценатски модел који није стран том говору, што ћемо видети у петом типу (*ùдѣм* : *исѣчем*), а тај модел у неким глаголима није стран ни књижевном језику (*лòмѣм* : *пòломим*).

Двосложни глаголи овог акценатског типа имају дугосилазни акценат презента у књижевном језику: *гòђѣм*, *гòђѣш*, *гòђѣ*, *гòђѣмо*, *гòђѣше*, *гòђу*. Наша анкета показује да је иста ситуација и у колубарском говору, и то код свих говорника:

гòђем (сви информатори).

Дужине, наравно, опет нема, јер би долазила после дугосилазног акцента, а познато је да се у севернијим млађим новоштокавским говорима дужине најлакше губе иза тог акцента. Берислав Николић је забележио за колубарски говор и већину севернијих млађих новоштокавских говора (мачвански и тршићки) овакве облике презента са дугосилазним акцентом, али и некњижевне облике са краткосилазним акцентом (*пòђѣмо*), који су рећи, али их има (Николић 1969б: 207). Ми ни код једног информатора нисмо срели такав акценатски облик.

Тросложни глаголи се у књижевном језику одликују презентом са краткоузлазним акцентом на првом слогу: *ìzāḥēm, ìzāḥēsh, ìzāḥē, ìzāḥēmo, ìzāḥēshie, ìzāḥēy*. Прва дужина је резултат метатонијског преношења, до ког је морало доћи при префиксацији двосложних глагола, што оних који су имали дугосилазни акценат (*nāḥēm > ìrōnāḥēm*), што оних који нису имали такав акценат (*ìdēm > ìzāḥēm*). Такође, та дужина, односно (код неких глагола) пре метатоније дугосилазни акценат, истог је порекла као и дугосилазни акценат из двосложних глагола овог типа (*gōḥēm, nāḥēm*). Наиме, дугосилазни акценат је настао дуђењем вокала пред групом сонант+консонант (у нашем случају пред групом ЈД: *dojdem > dojdem > doḥem*), што је уобичајена појава у историји српског језика (исп. Белић 2006: 147).

Исти је акценат и у колубарском говору, али друга дужина се губи, пошто је даља од слога са акцентом, а то је један од услова за позиционо губљење дужина, што смо већ истакли. Прва дужина се неће губити, јер је на слогу који је до слога са акцентом, и то краткоузлазним акцентом.

6. Акценатски тип пèћи-пèчѐм (испèћи-испèчѐм)

Као и инфинитив, презент се одликује краткоузлазним акцентом простих и префиксираних глагола, и то на истом слогу. Прво и друго лице множине, међутим, познају дублетне облике – оне са краткоузлазним акцентом (*ìèčĕmo, ìèčĕshie*) и оне са дугоузлазним акцентом повученим за један слог ка крају глагола (*ìèčĕmo, ìèčĕshie*). Исти слогови ће имати исте акценте и код простих и код префиксираних глагола (*исìèчĕмо, исìèчĕше; испèчĕмо, испèчĕше*). Оваква дублетност има дугу традицију и позната је још од Даничићевог времена.

Посебно треба напоменути и акценатско стање презента глагола *донѐти* и *довесѐти*. Наиме, ови глаголи, по данашњој акценатској норми, у првом и другом лицу множине презента имају више акценатских дублетних облика од осталих префиксираних глагола овог акценатског типа, и то чак три: *донèсĕмо, донесĕмо, дòнесĕмо; донèсĕше, донесĕше, дòнесĕше; доведĕмо, доведĕмо, дòведĕмо; доведĕше, доведĕше, дòведĕше*. Примећујемо да су два акценатска модела иста као у осталим глаголима, а то је модел са краткоузлазним акцентом на корену глагола и модел са ка крају повученим дугоузлазним акцентом. Трећи модел, који је такође прихваћен у норми књижевног језика, али само код ова два глагола, карактерише краткоузлазни акценат на првом слогу глагола. Норма је, ипак, предност дала другим двама облицима, тако да је овај модел ипак подређен њима.

Ова два глагола познају дублетност и у другим лицима презента, али са два члана дублетног пара, што значи да ова два глагола у свим лицима имају за један акценатски облик више у норми прихваћен од свих осталих глагола. То показује чињеница да сви глаголи у првом и другом лицу множине имају два дублетна облика, а ова два глагола три, и то што у осталим лицима не постоје дублетни облици код свих глагола, осим код ова два, која имају два дублетна облика.

Што се тиче акцента осталих лица презента ова два глагола, дублетни су облици са краткоузлазним акцентом на корену глагола (*донèсĕм, донèсĕш, донèсĕ, донèсĕ; доведĕм, доведĕш, доведĕ, доведĕ*) и облици са краткоузлазним акцентом на префиксу (*дòнесĕм, дòнесĕш, дòнесĕ, дòнесĕ; дòведĕм, дòведĕш, дòведĕ, дòведĕ*). У норми је предност дата облицима са акцентом на корену глагола. Даничић (1925: 94) напомиње да је Вук у свом Рјечнику забележио и *донèсĕм* и *дòнесĕм* (али само *дòведĕм*, прим. аут.), што значи да им је и Вук давао дублетни статус,

а Даничић ипак није, већ је он имао само облике са акцентом на корену глагола. Вероватно је разлог таквог разилажења Вука и Даничића и то што је Вук имао већу свест о источнохерцеговачким говорима, у којима је доминантнији облик са акцентом на првом слогу⁹, што и не чуди, јер је и сам Вук на много начина везан за области које карактеришу такви говори.

Колубарски говор се одликује сложенешћу акцента презента глагола овог акценатског типа, јер срећемо различите акценатске облике истих глагола, некад чак и облике које норма не прихвата, што значи да није потпуно слагање колубарског говора и књижевног језика, али детаљније стање ћемо видети из анкете:

испечем (Паштрић (2)), *испечѐм* (сви остали информатори (плус информатор из Паштрића који изговара и *испечем*) сем четири информатора (из Мионице, Ваљева, Врагочанице и Осечине који немају поста акценатску дужину (*испечѐм*));

испечѐше (Паштрић (3), Попадић (1), Радобић (1)), *испечѐше* (сви остали информатори (каткад и они који изговарају и *испечѐше*) сем једног информатора из Мионице и Ваљева који изговарају овај облик са краткоузлазним акцентом на корену глагола (*испечѐше*), и то опет без дужине, као што су изговарали и прво лице једине);

испече : *испеку* (Паштрић (1), Попадић (1), Радобић (1)), *испече* : *испеку* (сви остали информатори прве анкете, понекад и они који изговарају *испеку*);

донесѐмо (Осечина (2), Јабучје, Попадић (1)), *донесемо* (Радобић (1)), *донесемо* (сви остали информатори);

донесѐм (Јабучје, Мионица (2), Мионица (Струганик), Радобић (3), Попадић (2), Осечина (1)), *донесем* (Врагочаница, Осечина (1), Мионица (Голубац)), *донесем* (сви остали информатори);

оилешѐмо (Радобић (2), Паштрић (1), Попадић (1)), *оилешѐмо* (Радобић (1), Попадић (2)), *оилешѐмо* (остали информатори прве анкете);

оилешѐш (Попадић (1), Паштрић (2)), *оилешѐш* (сви остали информатори прве анкете плус некад понеки који изговарају *оилешѐш*);

оилешѐм (Попадић (1), Паштрић (2)), *оилешѐм* (сви остали информатори прве анкете плус некад понеки који изговарају *оилешѐм*);

о̀гребем : *о̀гребѐше* (Попадић (1), Паштрић (2), Радобић (1)), *о̀гребѐм* : *о̀гребѐше*. (сви остали информатори прве анкете плус некад понеки који изговарају *о̀гребем*, *о̀гребѐше*);

до̀ведемо (Попадић (1), Паштрић (2), Радобић (1), Мионица (1), Кадина Лука, Мионица (Голубац), Мионица (Планиница)), *до̀ведемо* (сви остали информатори и некад понеки који изговарају *до̀ведемо*);

из̀ведем (Паштрић (2), Радобић (1), Мионица (1)), *из̀ведѐм* *џо* (сви остали информатори и некад понеки који изговарају *из̀ведем*), *из̀ведѐм* (Ваљevo).

Глаголи *донѐшти* и *довѐшти* у колубарском говору слажу се акценатски са нормом у потпуности. У првом и другом лицу множине приметно је да се срећу сва три дублетна облика која постоје и у норми књижевног језика. Морамо напоменути да су најзаступљенији облици са краткоузлазним акцентом на првом слогу (*донѐсемо*, *до̀ведемо*), баш онај облик који у норми има подређен статус

9 Говор Пиве и Дробњака и пјеваљски говор познају само акценатске облике презента глагола *донѐшти* са краткоузлазним акцентом на префиксу. Исто тако доследно су и код глагола *довѐшти*, али и свих осталих префиксираних глагола, присутни једино ликови са акцентом на првом слогу. Говор Ортијеша познаје само облике са акцентом на корену глагола (Николић 1969: 206).

у односу на остала два облика, и облик са повученим дугоузлазним акцентом (*донесемо, доведемо*). Исту ситуацију је забележио и Берислав Николић (1969а: 30–31). Занимљиво је и то да се облици са акцентом на првом слогу готово искључиво срећу код старијег становништва, а често и код средовечнијег (не тако доследно), док су облици са дугоузлазним акцентом карактеристични за млађе говорнике, мада нису неуобичајени и за старије и средовечније говорнике, истина, доста су ретки код старијег становништва. То показује да се код старијег становништва чува веза са говорима територија са којих су дошли преци већине говорника Ваљевске Колубаре и Подгорине.¹⁰ Облик *донесемо* је најређи, што је и нормално, јер такав акценатски модел и није карактеристична за колубарски говор, па и говоре западне Србије уопште, и то ни за глаголе других акценатских типова осталих глаголских врста.

Остала лица презента ова два глагола се такође акценатски слажу са књижевним језиком. Срећу се оба дублетна облика (*донесем* и *донесем*; *доведем* и *доведем*), при чему је одмах јасно да је непостојање дужине у облицима са акцентом на првом слогу резултат позиционог скраћивања дужина. Ситуација са учесталашћу ових акценатских облика је таква да се код појединих говорника срећу оба акценатска лика, али, општеузев, можемо рећи да су више заступљени у колубарском говору облици са акцентом на првом слогу и да ће бити карактеристичнији за старије становништво, чиме се успоставља веза са говорима територије предака.

Овакво акценатско понашање презента среће се и код осталих префиксираних глагола и тиме добијају облике са акценатским моделима који су за њих некњижевни, а за ова два глагола су били књижевни. Ту мислимо на облике са краткоузлазним акцентом на првом слогу, који су у осталим глаголима некњижевни (*одгребем, одлетишем, испечем, одгребеште, одлетишете, испечеште*). Истина, срећу се нешто ређе него исти модел код глагола *донети* и *довести* и опет су карактеристичнији за старије становништво. Колубарски говор се оваквом доследношћу и ширином захвата овог модела разликује од књижевног језика, у ком је овај модел уобичајен, не рачунајући глаголе *донети* и *довести*, само за глаголе шесте врсте типа *лџмиши-лџмиш* (*полџмиши-полџмиш*), те је очигледно овај тип утицао на ширење овог модела на поменуте глаголе прве врсте у колу-

10 Могуће је издвојити 3 метанастијазичка слоја у колубарском говору, а они су, свако у своје време, утицали на његово формирање, па и на формирање шумадијско-војвођанског говорног типа, како то истиче Берислав Николић (1969: 68–71). Три слоја су:

1. трагови источнохерцеговачких досељавања;

2. трагови западнијих штокавских говора;

3. трагови становништва из источне Србије (утицај овог слоја се види у губљењу дужина).

Нас у овом случају занимају само трагови источнохерцеговачких досељавања. Од 17. века почиње масовно досељавање динарског становништва у ове крајеве, а врхунац ће достићи у 19. веку. Јован Цвијић у свом делу *Метанастијазичка кретања, њихови узроци и последице* (1992: 67–68) истиче да је најважнија граница метанастијазичких струја у Србији она која иде од севера ка југу кроз средину Шумадије, после чега прелази Мораву и код Трстеника се хвата Гоча, Копаоника, пружајући се Копаоником ка Косову. После тога напомиње да 90 процената досељеника и чак 70 процената данашњег становништва западно од те границе чине динарски досељеници. Али, и у тој области има разлика у досељеницима. Наиме, неке области се одликују досељеницима из Херцеговине, неке онима из Црногорске Херцеговине, а неке Сјеничанима. За област данашњег Колубарског округа, као и подрињског краја, карактеристично је становништво досељено нарочито из Црногорске Херцеговине (из Никшића, Пиве и Дробњака, Бањана). У тој чињеници треба тражити разлоге ширења четвороакценатске норме и многобројних акценатских појава у данашњем колубарском говору (једна од њих су и облици презента са акцентом на првом слогу, који су једини у тим крајевима говора „прапостојбине“).

барском говору, али и на поједине глаголе других врста (нпр. неке глаголе пете врсте) у том говору. Истичемо да нема никаквог оправданог разлога (ни синхронског ни дијакронског) да глаголи *довести* и *донети* имају признат модел са краткоузлазним акцентом на првом слогу, а да то немају остали глаголи, пошто се и акцентом осталих глаголских облика не разликују. То региструје РСАНУ, где за глагол *довести* срећемо само облик *доведѐм*, а исти акценатски модел је присутан и код осталих глагола овог акценатског типа (не рачунајући глагол *донети*). РСАНУ, међутим, познаје дублетност код глагола *донети*, а РМС доследно код свих глагола овог акценатског типа (и глагола *донети* и *довести*) признаје само облике са акцентом на корену глагола.

Модел који се готово и не среће код ових глагола је онај са краткоузлазним акцентом на корену глагола у првом и другом лицу множине презента, а у нашим глаголима из анкете имала су га три говорника, и то само у глаголу *ојлести* (*ојлѐшемо*).

7. Акценатски тип лѐћи-лѐгнѐм (залѐћи-залегнѐм)

Карактеристика презента простих глагола овог акценатског типа је краткосилазни акценат у свим лицима (*рѐкнѐм*, *рѐкнѐш*, *рѐкнѐ*, *рѐкнѐ*, *рѐкнѐмо*, *рѐкнѐше*, *рѐкнѐ*; *лѐгнѐм*, *лѐгнѐш*, *лѐгнѐ*, *лѐгнѐмо*, *лѐгнѐше*, *лѐгнѐ*).

Префиксирани глаголи ће у презенту свих лица имати краткоузлазни акценат на првом слогу (*ѡрѐркнѐм*, *ѡрѐркнѐш*, *ѡрѐркнѐ*, *ѡрѐркнѐмо*, *ѡрѐркнѐше*, *ѡрѐркнѐ*; *залегнѐм*, *залегнѐш*, *залегнѐ*, *залегнѐмо*, *залегнѐше*, *залегнѐ*), што је потпуно очекивано према краткосилазном акценту презента простих глагола.

Једино акценатско одступање од овако стабилног акценатског модела презента срећемо код глагола *моћи*, и то у првом лицу једине, које има краткоузлазни акценат (*мѡгу*). Остала лица имају краткосилазни акценат, као и остали глаголи (*мѡжеш*, *мѡже*, *мѡжемо*, *мѡжете*, *мѡгу*). Очигледно је таква акценатска разлика првог лица једине према осталим лицима истог глагола, али и према свим лицима осталих глагола (и према првом лицу једине), резултат саме морфолошке разлике између свих тих лица, јер је приметан другачији морфолошки облик у првом лицу једине глагола *моћи*.

Облици са негацијом гласе: *не мѡгу*, *не можеш*, *не може*, *не можемо*, *не можете*, *не мѡгу*. Сасвим су очекивани и у складу су са законима преношења акцената на проклитику.

Префиксирани глаголи настали од *моћи* не показују никакве акценатске ни морфолошке разлике у првом лицу једине, те ће се у сваком лицу срести краткоузлазни акценат на првом слогу. Нпр. глагол *ѡмоћи* гласи: *ѡмогнѐм*, *ѡмогнѐш*, *ѡмогнѐ*, *ѡмогнѐмо*, *ѡмогнѐше*, *ѡмогнѐ*. Облик првог лица једине *ѡмогнѐм* доказује да је другачији акценат у истом лицу простог глагола био морфолошки узрокован, јер видимо да у множини има исти акценат са свим лицима, али и исти морфолошки лик (иста основа и стандардни наставак).

У колубарском говору је иста ситуација као у књижевном језику. Једине разлике се очитују у првом лицу једине глагола *моћи*, што показује и наша анкета:

мѡгу (Радобић (2), Попадић (1), Осечина (1)), *мѡгу* (сви остали информатори);

не мѡгу : *мѡгу* (Радобић (2));

не мѡгу : *мѡгу* (сви остали информатори прве анкете);

мѡжеш (сви информатори прве анкете);

не мо́гу (Радобић (3), Паштрић (1)), не мо́жу. (Попадић (1)), не мо́жу. (сви остали информатори прве анкете¹¹);

лѣ̄гнем (сви информатори прве анкете).

Приметно је да подједнако често срећемо и краткоузлазни и дугоузлазни акценат првог лица једнине глагола *моћи* (мо́гу и мо́жу), што потврђују и облици са негацијом (не мо́гу и не мо́жу).

Облик мо́жу (не мо́жу), који Берислав Николић није забележио и који није део књижевног језика, присутан је у колубарском говору. На први поглед може се рећи да спада у кановачко дуљење, јер краткоузлазни акценат прелази у дугоузлазни, а реч је двосложна. Истина, у науци је истакнуто да Ваљевска Колубара нема кановачког дуљења. Наглашено је да у оквиру Ваљевске Колубаре кановачког дуљења може бити само источно од реке Љиг (Пецо 1989: 81), али села у којима је забележен далеко су на западу од те реке. Да се уклапа у кановачко дуљење, говори и дефиниција. Сви услови из дефиниције су испуњени – претпоследњи је слог акцентован и испред је слога са кратким вокалом.

Облик мо́жу (не мо́жу) не спада у групу речи за које је Берислав Николић у Срему видео да испуњавају услове кановачког дуљења (*ношња, змија*), а нису кановачко дуљење, већ у већини примера различита дуљења пред сонантом, пошто акцентовани слог није пред сонантом. Због тога се може рећи да је то један од ретких облика кановачког дуљења у колубарском говору.

Такође се на први поглед могло закључити да је дугоузлазни акценат најпре био карактеристичан за емфатички изговор, и то вероватно пре при изговору одричног облика, па се касније проширио и на све друге околности изговарања одричног облика овог глагола, а после тога и на потврдни облик, чиме је постао стални и дублетни акценат у овом говору, и то и у потврдном и у одричном облику, код неких говорника и једини и чак више не важи само за емфатички говор, већ у свакаким ситуацијама, и оним неутралним, најобичнијим. Да ова појава ипак није усамљена, показује и сремски говор, за који Берислав Николић (1964: 292) тврди да се у емфатичком говору може чути и краткоузлазни и чак дугоузлазни акценат другог лица једнине (*можеш и можеш*). Мада, ако све то детаљно размотримо, облик мо́жу би пре свега морао представљати резултат кановачког дуљења, а не емфатичког говора. Наиме, да је резултат емфатичког говора, онда би и остала лица презента глагола *моћи* имала тај дугоузлазни акценат (као у сремском говору), што није случај. Дакле, има га само прво лице једнине, баш оно лице које једино нема краткосилазни акценат у књижевном језику, већ краткоузлазни – акценат који једини по дефиницији може бити обухваћен кановачким дуљењем.

8. Закључак

За акценат презента у колубарском говору је најбитније истаћи да се постаценатске дужине срећу, али и да се губе под условима које је истакао Берислав Николић. Дужина ће се готово увек срести у слогу који је непосредно до слога са краткоузлазним акцентом, док се у свим осталим комбинацијама готово и не среће (постоје и ситни изузеци: *јѣдѣм* (1 говорник) и *шрѣсѣше* (старији и неки средовечнији говорници); дакле, само у множини код дугоузлазног акцента

11 На другом месту у анкети резултати су мало другачији: *не мо́гу* (Радобић (1)); *не мо́жу* (Радобић (1), Попадић (1), Кадина Лука); *не мо́жу* (сви остали информатори). То указује на нестабилност свих могућих акценатских облика првог лица једнине овог глагола.

(супротно неким источнохерцеговачким говорима који имају само у једнини)). Такође, приметно је да се дужине ређе срећу него у време када је Берислав Николић испитивао овај говор.

Интересантан је и акценат првог лица једнине глагола *моћи*, који је код неких говорника редовно дугоузлазни и није резултат емфатичког говора и представља један од ретких доказа да кановачко дуљење ипак постоји и у колубарском говору.

Узевши све изнето у целини, можемо рећи да се колубарски говор у већој мери слаже са књижевним језиком у акценту презентиа.

Што се тиче стања у књижевном језику, најсложеније акценатско стање срећемо код глагола акценатског типа *ићи-идём* (идём) и *пећи-печём*, што нам показују разни дублети, понекад и триплети.

Извори

- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XX, Београд: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик, 1959–.
- РСЈ: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2011.

Литература

- Белић 2006: Александар Белић, *Историја српског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Вуковић 1940: Јован Вуковић, *Акцентнај говор Пиве и Дробњака*, СДЗб X, Београд: СКА, 185–417.
- Даничић 1925: Ђуро Даничић, *Српски акценџии*, Посебна издања, књига LVIII, Филозофски и филолошки списи, књига 16, Београд – Земун: Графички завод „Макарије”.
- Јокановић-Михајлов 2012: Јелица Јокановић-Михајлов, *Прозодија и говорна култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Каповић 2015: Мате Каровић, *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Каповић 2018: Мате Каровић, *Povijest glagolske akcentuacije u štokavskom (i šire)*, Rasprave institute za hrvatski jezik i jezikoslovlje 44/1, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 159–285.
- Николић 1964: Берислав Николић, *Сремски говор*, СДЗб XIV, Београд: САНУ, 202–413.
- Николић 1966: Берислав Николић, *Мачвански говор*, СДЗб XVI, Београд: САНУ, 183–309.
- Николић 1969а: Берислав Николић, *Колубарски говор*, СДЗб XVIII, Београд: САНУ, 1–71.
- Николић 1969б: Берислав Николић, *Основне дијалекатске акценатске појаве у млађим новошћокавским говорима*, Јужнословенски филолог XXVIII, св. 1–2, Београд: САНУ, 189–207.
- Павловић 1907: Љубомир Павловић, *Колубара и Подгорина. Антропоеогеографска проматрања*, Српски етнографски зборник VIII, Насеља српских земаља, књ. IV, Београд, 345–1088.
- Пецо 1989: Asim Peco, *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Београд: Naučna knjiga.
- Радовановић 2014: Драгана Радовановић, *Говор Ваљевске Подгорине*, СДЗб LXI, Београд: Српска академија наука и уметности: Институт за српски језик САНУ, 7–366.

- Стевановић 1940: Михаило Стевановић, *Систем акценџуације у пиџерском џвору*, СДЗб Х, Београд: СКА, 67–184.
- Стевановић 1991: Михаило Стевановић, *Књига о акценџу књижвноџ језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевовић 1969: Игрутин Стевовић, *Шумаџијски џвор у Груџи с особитиим осврћом на акценџе*, СДЗб XVIII, Београд: САНУ, 401–635.
- Цвијић 1922: Јован Цвијић, *Меџанастџазичка креџања, њихови узроци и послице*, СЕЗб XXIV, Београд: СКА, 1–96.

PRESENT TENSE ACCENT ON THE FIRST TYPE OF VERBS (COMPARISON BETWEEN STANDARD LANGUAGE AND KOLUBARA'S SPEECH)

Summary

This paper presents present tense accent on the first type of verbs in the Kolubara's speech, with a more detailed look at the contemporary situation in the standard Serbian language. Our aim was to see how different is such a speech (in the narrowest base of the standard language) from the standard language. Also, by examining the contemporary situation in the Kolubara's speech, we saw how much this speech has changed since the middle of last century, when it was examined by Berislav Nikolić. We used two surveys for this research, in which informers read us the text. We took over the accentual types of the verbs of the first type from the monograph of Mihailo Stevanović *The book on the accent of the standard language*. For each type we prepared accentual models of the present tense. It is most important to point out that in the Kolubara's speech, in the forms of present tense, postaccentual lengths are best preserved on a syllable that is directly behind the syllable with a short rising accent, while in all other accent combinations they are often shortened, and also more often than in the middle of the last century. Regarding the situation in the standard language, the most complex accentual situation is encountered with the verbs such as *to go-I go* and *to bake-I bake*. Those verbs often have double or even triple forms.

Key words: Serbian language, accentology, verbs of the first type, present tense, standard language, Kolubara's speech.

Stefan Stepanović